

การพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืน

กรณีศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้

ชั้นทอง ใจดี

วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Email: khanthong.ja@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาชุมชน และ วิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน ตลอดจนเพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืนของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 400 คน โดยการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแบบโควตา จากนั้นใช้การเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ และใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สมการการถดถอยของพหุคูณ ในขณะที่การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่มีหน่วยปฏิบัติในพื้นที่ จำนวน 20 คน

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้ง 3 ด้านได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน พบว่า ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการค้า การลงทุน ในพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนมากที่สุด รองลงมา การส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ วัฒนธรรมและเมืองท่องเที่ยวชายแดน และการพัฒนาศักยภาพการผลิตภาคการเกษตรอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปและการตลาด ตามลำดับ จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาชุมชน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืนของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เรียกว่า ESE Develop Model โดยนำหลัก 3 มิติสำคัญ ด้านความยั่งยืน (Three Pillars of Sustainability) ประกอบด้วย มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม และมิติด้านสิ่งแวดล้อม มาบูรณาการร่วมกับ 3 ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดชายแดนใต้ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา

คำสำคัญ: พัฒนาชุมชน, เหลื่อมล้ำ, ยั่งยืน, ชายแดนภาคใต้

Sustainable Community Development to Reduce Inequality : A Case Study of Southern Border Provinces of Thailand

Khanthong Jaidee

Police Administration, College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University.

Email: khanthong.ja@ssru.ac.th

Abstract

The following research studies the level of community development and comparative factors analysis which affects community development. The purpose of the research is to propose a sustainable development model which alleviates inequality in the southern border provinces of Thailand. The research is a mixed method research. Quantitative research instruments used in this study were questionnaires. There were 400 respondents from five provinces naming Satun, Songkla, Yala, Pattani and Narathiwat province. The sampling techniques used were quota sampling and accidental sampling. On the first part, data collection was conducted via surveys in which it employed mean, standard deviation, and multiple regression analysis as means to data analysis. For qualitative method, data collection was conducted semi-structured in-depth interview, and purposive sampling technique had been employed for the selection of 20 major informants.

The result revealed that the level of community development in the five southern border provinces from economic, social, and environmental aspect is at a high level. Comparatively, the result showed that factors affecting community development such as trade and investment promotional strategy in the economic area had the most effect on community development; followed by environmental, traditional, and southern border tourism promotional; and agricultural and agro-industrial processed products marketing development. From the results, the researcher therefore proposes an ESE Development Model which is a community development model that aims to alleviate inequality and promote sustainability development in the southern border provinces following the Three Pillars of Sustainability comprised of ‘economic’, ‘social’, and ‘environmental’ dimensions jointly with the three strategies for southern border provincial development as a key development strategy.

Keywords: Community development, Inequality, Sustainability, Southern border

บทนำ

ความยากจน (poverty) ถือเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน แม้ภาครัฐจะพยายามแก้ปัญหาความยากจนผ่านกระบวนการนโยบายสาธารณะมาโดยตลอด แต่ก็ยังไม่สามารถจัดปัญหาความยากจนให้หลุดพ้นจากสังคมไทยได้ ข้อมูลจากการวิเคราะห์ของธนาคารโลกที่ทำการศึกษาเรื่องความยากจนและความเสมอภาคในประเทศไทย (World Bank Thailand Poverty and Equity team) ชี้ให้เห็นปัจจัยสำคัญที่สามารถนำมาอธิบายปัญหาความยากจนของไทย (Jud y Yang, 2562) คือ 1) อัตราการเติบโตของประชากรชนชั้นล่างเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย และอัตราการเพิ่มขึ้นไม่สม่ำเสมอทั่วภูมิภาค โดยเฉพาะการเติบโตทางเศรษฐกิจกระจุกตัวอยู่บริเวณกรุงเทพมหานครและบริเวณภาคกลาง ในขณะที่ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้มีอัตราการเติบโตที่ต่ำ 2) แม้ภาพรวมของความยากจนภายในประเทศมีจำนวนไม่มาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายภูมิภาคจะพบว่ายังคงมีความยากจนกระจุกตัวอยู่อย่างหนาแน่น โดยเฉพาะภาคอีสาน และภาคใต้ จาก ผลสำรวจในปี 2560 และ ประการสุดท้าย สองจังหวัดที่ยากจนที่สุดในประเทศไทย ยังอยู่ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาความไม่สงบ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี และ จังหวัดนราธิวาส โดยในปี 2562 เส้นความยากจนของจังหวัดปัตตานี คิดเป็นร้อยละ 29.72 และ จังหวัดนราธิวาสคิดเป็นร้อยละ 25.53 ถือเป็นอันดับที่สูงที่สุดในระดับภูมิภาคภาคใต้ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) โดยกลุ่มคนจนยังคงเป็นกลุ่มเดิม ๆ นั่นคือกลุ่มแรงงานภาคการเกษตร และกลุ่มคนที่มีการศึกษาต่ำ (พิมพ์ชนก พุกสุข, 2564) ส่งผลต่อทักษะทางอาชีพที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของสังคมในปัจจุบัน เป็นผลให้เกิดรายได้น้อยแต่มีอัตราการพึ่งพิงสูง ประกอบ

กับบางพื้นที่ของไทยยังได้รับผลกระทบจากปัญหาความไม่สงบ อาทิ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัจจัยเหล่านี้ จึงกลายเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ประชาชนหลุดพ้นจากความยากจนได้ยาก (พิมพ์ชนก พุกสุข, 2564) แม้ประเทศไทยจะมีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจมาอย่างต่อเนื่องแต่ภาคครัวเรือนยังประสบกับปัญหาความเปราะบางต่อภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้คนไทยส่วนใหญ่ไม่สามารถหลุดพ้นจากความยากจนได้ เป็นผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม ตามมา ปัญหาความยากจนจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ลิดรอนการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์และยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค รวมทั้งความยากจนทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม ไม่ว่าจะเป็นความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษา ด้านที่ดินทำกิน การเข้าถึงแหล่งทุนและโครงสร้างพื้นฐาน หรือความเหลื่อมล้ำทางรายได้ เรียกได้ว่า ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ถือเป็นความยากจนเชิงสัมพัทธ์ นั่นคือการกระจายรายได้ที่กระจุกตัวอยู่ที่ประชาชนเพียงบางกลุ่ม ปัญหาความยากจนจึงเป็นปัญหาสำคัญที่เป็นบ่อเกิดของความเหลื่อมล้ำและเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนาประเทศเพื่อให้เกิดเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

ฉะนั้น การจะสร้างสังคมที่กระจายความมั่งคั่งได้อย่างทั่วถึงทุกคน จึงจำเป็นต้องมีการจัดการความยากจนลดความเหลื่อมล้ำในสังคมให้ประชาชนทุกระดับชั้นสามารถเข้าถึงสิทธิและบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานได้อย่างเท่าเทียม องค์การสหประชาชาติจึงร่วมกันกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals-SDGs) มีเป้าหมายสำคัญในการจัดการความยากจนแบ่งเป็น 17 เป้าหมายในการพัฒนาสะท้อน 3 เสาหลักของมิติด้านความยั่งยืน ได้แก่ มิติด้านสังคม มิติด้านเศรษฐกิจ และมิติด้านสิ่งแวดล้อม (สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน,

2562) โดย (สันทกฤษณ์ บุญช่วย, 2563) มองว่าทางออก ที่สำคัญในการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม คือการส่งมอบอำนาจของรัฐบาลกลางหรือส่วนภูมิภาคให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดำเนินการอย่างอิสระ กล่าวได้ว่าการเริ่มต้นแก้ไข ปัญหาความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ ควรเริ่มต้นตั้งแต่ในระดับชุมชน หรือท้องถิ่นก่อนเป็นอันดับแรก ซึ่งชุมชนหรือท้องถิ่นเปรียบเสมือนฐานราก ที่สำคัญของประเทศกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยอาศัยบริบทของชุมชนหรือท้องถิ่นเป็นตัวขับเคลื่อนในการพัฒนาผ่านกระบวนการสร้างและส่งเสริมทั้งด้านความรู้ของคนในชุมชน พัฒนาปรับปรุงคุณภาพสินค้าและบริการ ส่งเสริมอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น เนื่องจากผู้วิจัยมองว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพัฒนาประสบผลสำเร็จ คือ การที่ชุมชน หรือท้องถิ่นมีองค์ความรู้และสามารถนำองค์ความรู้ นั้นมาบูรณาการให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนหรือท้องถิ่น รวมทั้งใช้องค์ความรู้ผนวกกับข้อได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ นำข้อดีของพื้นที่มาพัฒนาปรับปรุงเพื่อให้เกิดสมรรถนะที่สามารถแข่งขันกับจังหวัดอื่น ๆ รวมทั้งเป็นที่ยอมรับในสากล โดยอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนสำคัญ อาทิ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ยึดภาคประชาชนเป็นแกนหลักในการพัฒนา ตลอดจนให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นในตัวของประชาชนในพื้นที่ การพัฒนาดังกล่าวจึงจะสัมฤทธิ์ผลและยั่งยืน ท้ายที่สุดคือการยอมรับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้ความเป็นสังคมแบบพหุวัฒนธรรมและเมื่อใดก็ตามที่การแก้ไขปัญหาความยากจนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประสบความสำเร็จมีการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชนหรือท้องถิ่นอย่างถูกจุดและเป็นระบบ ประชาชนในชุมชนมีรายได้เพียงพอต่อการ

ดำรงชีวิตก็จะนำมาสู่การหลุดพ้นจากเส้นของความยากจนและเกิดเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาชุมชน และวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน ตลอดจนนำเสนอรูปแบบการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืนของจังหวัดชายแดนภาคใต้

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดตามระเบียบวิธีวิจัยในแต่ละประเภท ดังนี้

1. เชิงปริมาณ

ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และ จังหวัดนราธิวาส โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยคำนวณจากการใช้สูตรของ (Tayo Yamane, 1973) พบว่า ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 400 คน ด้วยกระบวนการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ(Systematic Random Sampling) โดยอาศัยหลักความน่าจะเป็นในทางสถิติ เพื่อประกันว่ากลุ่มตัวอย่างทุกหน่วยมีสิทธิ์ถูกเลือกเท่าเทียมกัน โดยการสุ่มเลือกจากหน่วยศึกษาระดับใหญ่ไล่ลงไปถึงหน่วยที่เล็กที่สุดเพื่อหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากแต่ละจังหวัด โดยการสุ่มแบบกำหนดโควตา (Quota Sampling) เป็นการสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัย กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างไว้ล่วงหน้า จังหวัดละ 80 คน รวมทั้งสิ้น 400 คน ตามจำนวนของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คือ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยลักษณะแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert Scale)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการพัฒนาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืน ผ่าน 3 เสาหลักของมิติด้านความยั่งยืน ขององค์การสหประชาชาติ โดยลักษณะแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert Scale)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและเปรียบเทียบปัจจัยด้านยุทธศาสตร์การพัฒนา กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ กับการพัฒนาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืนโดยการวิเคราะห์การถดถอยของพหุคูณ กำหนดการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.เชิงคุณภาพ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research) โดยมีบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant Interview) โดยวิธี เลือกแบบเจาะจง(Purposive Sampling) เพื่อให้ได้บุคคลที่มีความรู้ และประสบการณ์ เพื่อให้การพัฒนาชุมชนเกิดประสิทธิภาพสูงสุดจำนวนทั้งสิ้น 20

ราย แบ่งเป็นจังหวัดละ 4 ราย โดยบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญในที่นี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในพื้นที่ อาทิ เจ้าหน้าที่เกษตร เป็นต้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการและแผนงาน ตลอดจนแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จากบุคคลผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก สังเกตการณ์ในชุมชน สำหรับวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาระดับการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนใต้ ในภาพรวมพบว่า ระดับการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.23, S.D. = .448) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยมากกว่า ตัวแปรอื่น ได้แก่ ตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X}$ = 4.31, S.D. = .499) รองลงมาคือ ด้านสังคม ($\bar{X}$ = 4.29, S.D. = .495) และด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X}$ = 4.09, S.D. = .522) ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ระดับการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืนผ่าน 3 เสาหลักของมิติด้านความยั่งยืน	ระดับความคิดเห็น			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ	อันดับ
ด้านเศรษฐกิจ	4.09	.522	มาก	3
ด้านสังคม	4.29	.495	มาก	2
ด้านสิ่งแวดล้อม	4.31	.499	มาก	1
รวม	4.23	.448	มาก	

2. การวิจัยครั้งนี้เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบ ยุทธศาสตร์การพัฒนามีผลต่อการพัฒนา
ปัจจัยที่ส่งผลสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน ผ่านการ ชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
วิเคราะห์การถดถอยของพหุคูณ พบว่า ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การพัฒนามีผลต่อการพัฒนาชุมชน

ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้	B	Beta	Sig.
ด้านการพัฒนาศักยภาพการผลิตภาคการเกษตร	.104	.139	.005
อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป และการตลาด			
ด้านการส่งเสริมการค้า การลงทุนในพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญ	.254	.305	.000
ด้านการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ วัฒนธรรม และเมืองท่องเที่ยวชายแดน	.206	.289	.000
(Constant)	1.992		.000

$$R = .621^a, R^2 = .385, R^2_{\text{Adjusted}} = .380, \text{Sig} = .353$$

*มีอิทธิพลต่อตัวแปรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่นัยสำคัญ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า โมเดลดังกล่าวสามารถทำนายการพัฒนาชุมชนได้ ร้อยละ 35.3 โดยปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มากที่สุด คือ ด้านการส่งเสริมการค้า การลงทุนในพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญ รองลงมาด้านการส่งเสริม และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ วัฒนธรรมและเมืองท่องเที่ยวชายแดนและด้านการพัฒนาศักยภาพการผลิตภาคการเกษตรอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปและการตลาด นำค่าสัมประสิทธิ์ของตัวทำนายมาเขียนเป็นสมการ

ทำนายแนวโน้มการพัฒนาชุมชน โดยใช้คะแนนดิบ ดังนี้ $Y = 1.992 + (0.104X_1) + (0.254X_2) + (0.206X_3)$

ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืน (y) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ การส่งเสริมการค้า การลงทุนในพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญ การส่งเสริม

และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ วัฒนธรรม และเมืองท่องเที่ยวชายแดนและ การพัฒนาศักยภาพการผลิตภาคการเกษตร อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป และการตลาดโดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ .305 .289 และ .139 ตามลำดับ หมายความว่า ปัจจัยทั้งสามตัวนั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดให้เกิดการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืนในจังหวัดชายแดนภาคใต้

3. จากการศึกษาในเชิงคุณภาพ พบว่าการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปัจจุบันมีหน่วยงานภาครัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศูนย์อำนวยการบริหาร จังหวัดชายแดนภาคใต้ กับการผลักดันการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนภาคใต้ ขับเคลื่อนงานโดยผ่านการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างควบคู่กัน ซึ่งถือเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนโดยข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ คือการนำหลัก 3 มิติของความยั่งยืน ประกอบด้วย มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม และมิติด้านสิ่งแวดล้อม มาใช้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้การ

พัฒนาชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดำเนินไปอย่างมีเสถียรภาพ โดยมีมิติด้านเศรษฐกิจ จากผลการวิจัยพบว่า ทั้ง 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีข้อได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติภายในจังหวัด ทำให้การประกอบอาชีพของคนในชุมชนส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ที่ภาคการเกษตรเป็นหลัก เช่น เกษตรกรสวนยางพารา ประมง เป็นต้น ทั้งนี้ภาคการเกษตรเองย่อมมีข้อจำกัด ในด้านต่าง ๆ อาทิ สินค้าทางการเกษตรตกต่ำ เนื่องด้วยสถานการณ์ฉุกเฉิน เช่น โรคระบาด ภัยทางธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้จึงส่งผลกระทบต่อรายได้ ภาคครัวเรือนของชาวบ้านในชุมชน หรือสาเหตุที่มาจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อรายได้ของกลุ่มแรงงาน ซึ่งแนวทางการจะพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ด้านเศรษฐกิจที่ตรงจุดมากที่สุด นั่นคือการเพิ่มค่าตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจให้กับกลุ่มเกษตรกร กลุ่มแรงงานในชุมชน กระทำโดยการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและบริการ โดยการพัฒนาจะต้องคำนึงถึงข้อได้เปรียบและทักษะความรู้ความสามารถของ คนในชุมชนนั้น ๆ มิติด้านสังคม จากผลการวิจัยพบว่าด้วยอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติทั้ง 5 จังหวัด จึงมีแนวทางการนำแผนยุทธศาสตร์ ของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เพื่อนำความเจริญเข้ามาสู่พื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการริเริ่มนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่ เพื่อสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชน หรือการพัฒนาปรับปรุงระบบนิเทศทางสิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งนี้ การพัฒนายังคงเผชิญกับข้อจำกัดใหญ่ ที่สะสมมาอย่างยาวนาน นั่นคือสถานการณ์ความไม่ปลอดภัยในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของจังหวัด ดังนั้น การพัฒนามิติด้านสังคมจึงพัฒนาผ่านกระบวนการส่งเสริมองค์ความรู้ของชาวบ้าน

ในชุมชน ทั้งการเรียนรู้ภายในชุมชน การเรียนรู้จากภายนอกชุมชน และการนำสิ่งเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในรากเหง้าของวัฒนธรรม พัฒนาชุมชนเพื่อให้ทันกับโลกที่เป็นพลวัตร โดยในมิติด้านสังคม การสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนประการหนึ่งที่ชุมชนพึงปฏิบัติ นั่นคือการเข้าใจสภาพปัญหาของชุมชนที่กำลังเผชิญ โดยการอาศัยความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย ชี้นำเสริมสร้างความเข้มแข็งของกระบวนการพัฒนาชุมชน ซึ่งในกรณีของ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นภาคีเครือข่ายสำคัญที่ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน มาจากการชักจูงผ่านผู้นำท้องถิ่น ผู้นำทางจิตใจของคนในท้องถิ่น และมิติสุดท้าย มิติด้านสิ่งแวดล้อม จากผลการวิจัยพบว่า ทั้ง 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างหลากหลาย เพื่อการประกอบอาชีพอยู่อาศัย และในปัจจุบันมีการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะปรับปรุงเมืองให้มีความปลอดภัยเพื่อรองรับการลงทุน พัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชาวบ้านในพื้นที่ ซึ่งการพัฒนาเหล่านี้เป็นเตรียมความพร้อมในการผลักดันด้านการท่องเที่ยวให้กับ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นที่น่าสนใจ โดยอาศัยจุดเด่นเรื่องความเป็นพหุวัฒนธรรมรวมทั้งการเป็นประตูเชื่อมต่อของประเทศไทยสู่ประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งทางบก และทางทะเล เหล่านี้จึงถือเป็นจุดเด่นที่สำคัญของ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ การพัฒนาด้านมิติสิ่งแวดล้อมให้ประสบความสำเร็จ ย่อมนำเม็ดเงินเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจเป็นการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจได้อีกทางหนึ่ง โดยทั้ง 3 มิติข้างต้นนั้น เป็นการพัฒนาที่ต้องดำเนินการควบคู่กัน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างและพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งเพื่อพลิกโฉมเมืองที่มี

ความขัดแย้งสู่เมืองที่มีความสามัคคีกลมเกลียวกันของประชาชนทุกเชื้อชาติ นำไปสู่ความร่วมมือในการสร้างสรรค์เศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ผ่านกระบวนการการสร้างกลุ่มภายในชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งเป็นอันดับแรก ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐ อาศัยแนวทางการปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม มาใช้เป็นกรอบและวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน สร้างความรู้สึกการเป็นเจ้าของร่วมกัน เพื่อนำไปสู่ความต่อเนื่องและยั่งยืน โดยทั้ง 3 มิติข้างต้น มีโครงการแผนการพัฒนา หรือชุดโครงการเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่เกิดขึ้นเป็นรูปธรรม (อารี วิบูลย์พงศ์ และคณะ, 2560) ดังนี้

1) โครงการออกแบบสะพานสตุล-เปอร์ลิส เพื่อสนับสนุนกิจกรรมเศรษฐกิจในภาคใต้ จังหวัดสตุล

2) โครงการจัดตั้งวิสาหกิจแปรรูปอาหารทะเล โอริงปันดัย(คนทะเล) จังหวัดปัตตานี

3) โครงการจัดตั้งโรงงานแปรรูปผลผลิตทางเกษตรครบวงจร จังหวัดยะลา

4) โครงการเมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” นำร่องในพื้นที่อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี อำเภอสุไหงโกลิก จังหวัดนราธิวาส และอำเภอเบตง จังหวัดยะลา

5) การส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการรุ่นใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มที่จบการศึกษาจากต่างประเทศ สู่การเป็นผู้บุกเบิกและขับเคลื่อนการค้าชายแดน จังหวัดนราธิวาส

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลดังนี้

1. ระดับการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจาก ในปัจจุบันชุมชน ท้องถิ่น ให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชน หรือท้องถิ่นของตนเองมากยิ่งขึ้นผ่านกระบวนการพึ่งพาตนเองในการสร้างรายได้ให้กับชุมชน การอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชนกับธรรมชาติอย่างสมดุล เพื่อพัฒนาสมรรถนะของชุมชน รวมทั้งเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาความยากจนทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดย (ณรรักษ์ พิศลยบุตร, 2559) มองว่า มิติของความเหลื่อมล้ำเป็นมิติที่มีความเชื่อมโยงกัน เช่น รายได้ทางเศรษฐกิจของครอบครัว ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงการศึกษาของเด็กและเยาวชน เป็นต้น และอีกหนึ่งปัจจัยที่ผู้วิจัยมองว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้ระดับการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับมาก คือ ความพยายามในการพัฒนาชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ สู่ชุมชนที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางรายได้ จะเห็นได้จากความพยายามในการผลักดันแผนงานหรือโครงการในการพัฒนา 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ สู่แม่บทยุทธศาสตร์การพัฒนา รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในระยะหลังเน้นการพัฒนาในระดับชุมชนมากขึ้นเนื่องจาก ชุมชน หรือท้องถิ่นเปรียบเสมือนฐานรากที่สำคัญของประเทศ หากสามารถพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นให้เกิดความเข้มแข็งทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้ ฉะนั้น การพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานรากจึงเกิดขึ้นเพื่อเพิ่มรายได้ สร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ลดความเหลื่อมล้ำ ความยากจนของเกษตรกรและประชาชน ตลอดจนชุมชนในระดับฐานราก(จุฑาทิพย์ ภัทราวาท และคณะ, 2562) โดยการพัฒนาในรูปแบบของการส่งเสริมให้ชุมชนพึ่งพาตนเอง

ได้ อาศัยการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างควบคู่กัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (สิทธิชัย ตันศรีสกุล, 2553) อธิบายการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ต้องอาศัยปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ปัจจัยการบริหารจัดการด้านธุรกิจชุมชน(เศรษฐกิจ) ปัจจัยการบริหารจัดการด้านสังคม และปัจจัยการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม แต่การจะพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จด้วยโมเดลใดโมเดลหนึ่ง อาจเป็นการพัฒนาที่ไม่ตรงกับความต้องการของชุมชน เนื่องจากในแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันฉะนั้น การนำแผนงาน โครงการ หรือโมเดลเข้ามาสู่ชุมชนจำเป็นต้องมีการปรับสิ่งเหล่านั้นให้เข้ากับบริบทชุมชน สอดคล้องกับ (พิรพัฒน์ พันศิริ, 2559) อธิบาย ไว้ว่าการพัฒนาชุมชนที่ประสบความสำเร็จจนสามารถสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้ มีตัวแปรที่แตกต่างกันออกไปตามบริบทของชุมชน อาทิ สภาพชุมชน การบริหารจัดการของสมาชิกของชุมชน เครือข่ายผู้นำ การมีส่วนร่วมภายในชุมชน ศักยภาพของชุมชนในการพึ่งตนเองรวมถึง ระบบกลไกของเศรษฐกิจและสังคม โดยระดับการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 3 มิติหลัก

1) มิติด้านเศรษฐกิจ

ถือเป็นหนึ่งในมิติสำคัญในการพัฒนาชุมชน โดยเศรษฐกิจภายในชุมชน เปรียบเสมือนตัวชี้วัดด้านรายได้ของประชาชนในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ ว่ามีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพหรือไม่ รวมทั้งเป็นตัวชี้วัดในของภาวะหนี้สินกำลังทางการเงินต่อการลงทุนในการผลิตสินค้าตลอดจนมิติเศรษฐกิจยังสะท้อนให้เห็นว่าประชาชนในชุมชนประสบปัญหาความยากจน

มากน้อยเพียงใด และยังมีผลต่อการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ตามมา กล่าวคือ หากเศรษฐกิจชุมชนไม่เข้มแข็งการพัฒนาในด้านอื่น ๆ อาจเป็นไปได้โดยไม่ราบรื่น ถือได้ว่าความเข้มแข็งของชุมชนในมิติด้านเศรษฐกิจมีผลทั้งในแง่บวก และแง่ลบต่อการพัฒนาในด้านอื่น ๆ โดยในงานวิจัยของ (ขวัญภา สุขคร และคณะ, 2562) อธิบายไว้ว่า เศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนบนความเข้มแข็งและยั่งยืนนั้นคือ กระบวนการด้านเศรษฐกิจก่อให้เกิดกระบวนการสร้างคุณค่าชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับทุกมิติของชุมชนโดยพัฒนาจากฐานความรู้และสร้างมูลค่าเพิ่มจากทุนทางสังคมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ นำไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืนของเศรษฐกิจชุมชนทำให้เกิดกระบวนการในเชิงคุณค่านำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างสมดุลฉะนั้นในการพัฒนาชุมชนในมิติเศรษฐกิจผู้วิจัยมองว่าการแก้ไขปัญหาด้านนี้อย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุดนั้นคือ การฝึกนักกำลังสร้างเครือข่ายชาวบ้านในชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งในระดับชุมชน รวมทั้งเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองกับตลาดหรือพ่อค้าคนกลางโดยเครือข่ายชุมชนที่มีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในการแก้ปัญหาในมิติเศรษฐกิจ ได้แก่ เครือข่ายไก่อเบตงประชาธิรัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้(จีรศักดิ์ บำรุงศักดิ์, 2562) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้อยู่ดีกินดี โดยการรวมกลุ่ม ร่วมคิดร่วมทำกันภายในชุมชน พร้อมสร้างต้นแบบสำหรับการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภายใต้การกำกับดูแลของภาครัฐซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ทวีป บุตรโพธิ์, 2561) อธิบายไว้ว่า การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งนั้น ด้านเศรษฐกิจชุมชนต้องมีการจัดตั้งกองทุน หรือกลุ่ม เพื่อระดมเงินทุนสำหรับการส่งเสริมและสนับสนุนศักยภาพ

ของสมาชิกในชุมชน รวมทั้ง สมาชิกในชุมชนสามารถปรับตัวให้เข้ากับระบบกลไกการผลิต การลดต้นทุนการผลิต ตลอดจนสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มจากสินค้าที่มีอยู่ภายในชุมชนได้

2) มิติด้านสังคม

ผู้วิจัยมองว่าการพัฒนาชุมชนในมิติด้านสังคม คือการพัฒนาที่เริ่มต้นจากคน นั่นคือการพัฒนาคนในแง่ของการสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาเพื่อสร้างฐานความพร้อมในตัวบุคคล ข้อจำกัดประการหนึ่งในมิติด้านสังคมของ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ รวมทั้งมุมมองของประชาชนที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ดังนั้นการพัฒนาชุมชนในมิติด้านสังคม นอกจากการพัฒนาคนแล้ว การสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในพื้นที่ก็ถือเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากหากประชาชนไม่เชื่อมั่นในหน่วยงาน ไม่เชื่อมั่นในตัวบุคคล จะส่งผลให้เกิดความเพิกเฉยต่อการพัฒนา ท้ายที่สุดการพัฒนาก็ไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะในแง่ของการพัฒนาด้านสังคม หัวใจหลักคือการดึงประชาชนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาให้ได้มากที่สุด สอดรับกับงานวิจัยของ (ทวีป บุตรโพธิ์, 2561) ในเรื่องของการพัฒนาด้านสังคมที่ดี ควรสร้างจิตสำนึกร่วมกันของคนในชุมชน สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการหรือกิจกรรม ให้ชุมชนตระหนักถึงการพึ่งพาตนเองภายในชุมชนโดยไม่หวังพึ่งพาหน่วยงานภาครัฐเพียงอย่างเดียว และพัฒนาศักยภาพของชุมชนโดยมีหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนที่เข้าไปส่งเสริมการพัฒนาด้านชุมชนเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

3) มิติสิ่งแวดล้อม

ประเทศไทยมีข้อได้เปรียบในเรื่องของการมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งทางบกและทางทะเล โดยเศรษฐกิจหลักส่วนใหญ่ของประชาชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือการทำเกษตรกรรม ประมง และปศุสัตว์ และปัจจุบันคือการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เพื่อสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจอีกทางหนึ่งให้กับชุมชน ทำให้เกิดการใช้และทำลายทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการพัฒนาไปไม่น้อย ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติลดน้อยและเสื่อมโทรมลง และส่งผลกระทบย้อนกลับไปสู่การสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจ นอกจากสิ่งแวดล้อมในแง่ของทรัพยากรธรรมชาติยังรวมถึงสิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุ อาคารสถานที่ หรือสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ จะต้องพัฒนาให้สิ่งเหล่านั้นสามารถอยู่ร่วมกับชุมชน หรือท้องถิ่นได้โดยไม่ไปทำลายวัฒนธรรมอันดีของพื้นที่ ดังนั้นในแง่ของการพัฒนามิติด้านสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยมองว่าเป็นการพัฒนาชุมชนให้เกิดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ โดยอาศัยความได้เปรียบทางทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และเป็นการพัฒนาที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น กิจกรรมธุรกิจประมงพื้นบ้านต้นแบบ (ไอซิส รอดพยนต์, 2562) เป้าหมายเพื่อพัฒนาการประมงยกระดับรายได้ ผ่านการทำประมงที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับงานวิจัยของ (พรรณเพ็ญ วัฒนมงคลลาภ, 2560) ชี้แนวทางในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอเมืองแพร่ ผ่านกระบวนการพัฒนาด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวในเชิงการอนุรักษ์วัฒนธรรม รวมทั้งพัฒนาระบบสาธารณูปโภคให้ดียิ่งขึ้น นำสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนมาทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อย่างยั่งยืนมีการจัดการสิ่งแวดล้อม และประชา

สัมพันธกิจกรรมโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน และสอดคล้องกับ (วุฒิชัย สายบุญจง, 2561) อธิบายการสร้างชุมชนเข้มแข็งด้านสิ่งแวดล้อม ผ่านการฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ส่งเสริมการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน รวมทั้งใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาสร้างประโยชน์การส่งเสริมให้ประชาชนเกิดการรวมกลุ่มและปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีการทำงานของภาครัฐจากผู้สั่งการเป็นผู้สนับสนุน ดังนั้นการพัฒนาชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้จำเป็นต้องลดความเหลื่อมล้ำด้านต่าง ๆ ในสังคมผ่านกระบวนการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับฐานรากระดับชุมชนโดยพิจารณาทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคมและมิติด้านสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้การพัฒนาเกิดความสมดุล

2. การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านการส่งเสริมการค้า การลงทุนในพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญ มีผลต่อการพัฒนาชุมชน มากที่สุดเพราะหากมีการค้าการลงทุนเกิดขึ้นในพื้นที่ นั้นหมายถึงมีการเกิดการไหลเวียนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจขึ้นในพื้นที่ เมื่อมีการลงทุน ย่อมมีการจ้างงาน เมื่อมีการจ้างงานย่อมเป็นที่มาของรายได้ ภาคครัวเรือนของประชาชน โดยจากผลการวิจัยของ (อะหะมะ สะมาแอ และคณะ, 2559) พบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในอดีตพบปัญหาด้านการค้าระหว่างชายแดน การกระจุกตัวของกลุ่มผู้มีอิทธิพลในพื้นที่เศรษฐกิจหลัก ขาดการพัฒนาการส่งเสริมสินค้าโอท็อปและกลุ่มอาชีพให้เป็นรูปธรรมและยั่งยืน ขาดการ

พัฒนาและส่งเสริมกลไกที่จะเข้า ถึงแหล่งทุนและขาดการส่งเสริมผลักดันให้มีการลงทุนจากกลุ่มทุนภายนอกและภายในซึ่งจากงานวิจัยดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าเศรษฐกิจชุมชนของจังหวัดชายแดนภาคใต้ในอดีตยังขาดการพัฒนาเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งส่งผลกระทบต่อรายได้ภาคครัวเรือนของประชาชนสะท้อนได้จากอัตราความยากจนในพื้นที่ความขัดแย้งสามจังหวัดชายแดนใต้สูงที่สุดเป็นครั้งแรกใน ปี พ.ศ. 2560 (THAIPUBLICA, 2563) และเส้นความยากจนในปี 2562 ซึ่งให้เห็นว่าจังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส จัดเป็น 2 จังหวัดที่รายได้โดยรวมของประชาชน ต่ำที่สุดในภูมิภาคภาคใต้ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563)

ดังนั้น การส่งเสริมให้เกิดการค้าการลงทุนในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงเปรียบเสมือนการสร้างภูมิคุ้มกันด้านรายได้ของภาคครัวเรือนให้เข้มแข็ง ส่งผลให้เศรษฐกิจชุมชนและเศรษฐกิจฐานราก เข้มแข็งสอดคล้องกับแนวคิดของ เอ วี ชายานอฟ (1888-1939) (อ้างถึงใน (ธนศ ศรีวิชัยลำพันธ์, 2556) มองว่าเศรษฐกิจชุมชนเป็นอีกระบบเศรษฐกิจที่สามารถจัดระบบให้มีการพึ่งพาตนเองและเป็นรากฐานสำคัญให้กับระบบเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมได้ ตัวอย่างการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนที่ดี อาทิ ประเทศอิตาลี โดยต้นแบบของการพัฒนาประเทศส่วนหนึ่ง อาศัยการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเป็นตัว ขับเคลื่อนเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ (ธนศ ศรีวิชัยลำพันธ์, 2556)

รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ วัฒนธรรม และเมืองท่องเที่ยวชายแดน พบว่า ในปัจจุบันพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความพยายามอย่างมากในการพัฒนาและผลักดันทรัพยากรธรรมชาติ สู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิง นิเวศเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

เชิงอนุรักษ์ โดย การดึงเอกลักษณ์ ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ของชุมชนหรือท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นสินค้าและบริการ เพื่อสร้างรายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวสู่กับชุมชน และสิ่งสำคัญคือ มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ การพัฒนาดังกล่าวจะต้องเป็นการพัฒนาที่ไม่สร้างผลกระทบเชิงลบต่อทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนา การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของ (Boonlert Jittangwatana, 2005) มีความเห็นว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างดีเยี่ยมเพื่อดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรท่องเที่ยว มีการปรับปรุงคุณภาพ ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมเยียนสม่ำเสมอ แต่มีผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดหรือไม่มีเลย ตัวอย่างการพัฒนาในแง่ของการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่เกิดขึ้นในรูปแบบ เช่น เปรียบกับการพัฒนาสู่ความยั่งยืนทางการท่องเที่ยว (นิเวศน์ อรุณเบิกฟ้า, 2562) เป็นการพัฒนาเบตง โดยดึงศักยภาพทางทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ มาใช้เป็นตัวดึงดูดนักท่องเที่ยว รวมทั้งการพัฒนาสถานที่หรือชุมชนให้มีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ฉะนั้นรายได้ทางเศรษฐกิจนอกจากจะมาจากการประกอบอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ นั่นคือ เกษตร ปศุสัตว์ และประมง การท่องเที่ยวก็ถือเป็นหนทางในการสร้างได้ให้กับภาคครัวเรือนและเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนได้เช่นเดียวกัน โดยต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนและด้านการพัฒนาศักยภาพการผลิต ภาคการเกษตรอุตสาหกรรม เกษตรแปรรูป และการตลาด พบว่า จากงานวิจัยของ (อะหะมะ สะมาแอ และคณะ, 2559) ชี้ให้เห็นถึงปัญหาด้านการเกษตรของจังหวัด

ชายแดนภาคใต้ในอดีต นั่นคือ การขาดกลไกในการแก้ไขปัญหาเมื่อสินค้าทางการเกษตรล้นตลาด รวมทั้งปัญหาราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ขาดการส่งเสริมวิชาการด้านการเกษตรให้กับประชาชน ขาดการพัฒนากลไกในการช่วยเหลือเกษตรกร ผู้มีรายได้น้อย รวมทั้งไม่มีแผนนโยบายการปลูกพืชเศรษฐกิจที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาด ตลอดจนไม่มีกลไกแก้ปัญหากรณีชาวบ้านไม่มีที่ดินทำกินที่ชัดเจน ฉะนั้นการพัฒนาศักยภาพด้านการเกษตรโดยการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาบูรณาการรวมกับการทำเกษตรแบบดั้งเดิมเปรียบเสมือนการต่อยอดด้านผลผลิตทางการเกษตรในแง่ของการเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์ เพื่อยกระดับรายได้ภาคครัวเรือนให้สูงขึ้น โดยนำจุดแข็งของพื้นที่และชุมชนมาประกอบสร้างฐานการพัฒนาทางการเกษตร สอดคล้องกับแนวคิดของ Alexander D Ster Walder (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2559) ในการดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จผู้ประกอบการจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาในการต่อยอดสินค้าเพื่อให้สินค้ามีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้ การนำเทคโนโลยีหรือการส่งเสริมทางการเกษตรรูปแบบใดมาใช้นั้นต้องคำนึงถึงชุมชนและคนในชุมชนเป็นหลัก เพราะวิธีการเดียวกันเมื่อนำไปใช้ในพื้นที่อื่น อาจจะไม่เป็นประโยชน์และไม่ตรงกับความต้องการของเกษตรกรเนื่องด้วยความแตกต่างในมิติของพื้นที่ พืชที่ปลูกสภาพภูมิอากาศและตัวเกษตรกร กล่าวได้ว่า พืชและวิธีการทำการเกษตรที่เหมาะสมในพื้นที่หนึ่ง อาจไม่เหมาะสมในต่างพื้นที่ที่ประกอบกับความแตกต่างด้านปัจจัยจากตัวเกษตรกร อาทิ อายุความสามารถในการเรียนรู้ แรงจูงใจ และความโน้มเอียงทางพฤติกรรมที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจปรับเปลี่ยนและหันมาใช้เทคโนโลยีทางการเกษตร (สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์, 2562)

ดังนั้น การนำเทคโนโลยีหรือวิธีการส่งเสริมภาคการเกษตรที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในการพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยมองว่าต้องเริ่มจากการสร้างองค์ความรู้ให้กับเกษตรกร ได้เรียนรู้วิธีการใช้และแนวทางในการต่อยอด โดยผ่านวิธีการที่ไม่ซับซ้อน เปรียบได้กับการเรียนรู้ที่ระเบิดออกมาจากภายในตัวของบุคคล เน้นการพัฒนาคนให้คนเกิดการเปลี่ยนแปลงตนเองแล้ว จึงค่อย นำวิทยาการต่าง ๆ เข้าไปพัฒนาชุมชน (รอง ปัญสังกา และคณะ, 2561) สอดรับกับเป้าหมายของโครงการเมืองต้นแบบ “สามเหลี่ยมมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” มิติที่ 4 การให้ความสำคัญกับการพัฒนาฐานศักยภาพ ความรู้ ความสามารถเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการสร้างและพัฒนาเศรษฐกิจที่ดีในพื้นที่ ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมด้านการพัฒนาศักยภาพการผลิตภาคการเกษตรอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป และการตลาดเช่น การพัฒนาพื้นที่อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ศูนย์กลางการขับเคลื่อนสู่เมืองเกษตรอุตสาหกรรม ตัวอย่างกิจกรรมได้แก่ แผนการขยายฐานการผลิตและแกะให้เพียงพอต่อความต้องการของคน ในพื้นที่และเพื่อลดการนำเข้า, การขับเคลื่อนเกษตรแปลงใหญ่และ Smart Farm ให้เกิดเป็นรูปธรรมนำร่องโดยโครงการฟาร์มสวนยาง, การจัดตั้ง

วิสาหกิจแปรรูปอาหารทะเลบ้านต้นหยงเปาว์ จังหวัดปัตตานี ได้ผลผลิตภายใต้ ชื่อโอริงป็นดัย (คนทะเล) ออกสู่ตลาดทำให้ เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับกลุ่มแม่บ้าน แปรรูป (สมเกียรติ ผลประยูร, 2562) จึงสรุปได้ว่าในแง่ของการพัฒนาศักยภาพทางการเกษตร เปรียบได้กับการนำทรัพยากรหรือสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน มาต่อยอดเพื่อยกระดับมูลค่าในเชิงพาณิชย์ในเพิ่มสูงขึ้นผ่านการพัฒนาโดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ร่วมกับความร่วมมือจากภาคประชาชนในท้องถิ่น โดยเริ่มต้นจากการพัฒนา ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ภายในตัวบุคคลจากหลังนั้นจึงต่อยอดสู่การพัฒนาสินค้าและของประชาชนในบางพื้นที่ที่มีต่อภาครัฐยังคงเป็นมุมมีความทันสมัยและตอบโจทย์ต่อความต้องการของตลาด

3. ในการวิจัยเชิงคุณภาพบทสรุปจากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส สามารถนำมาสร้างเป็นรูปแบบการพัฒนาชุมชนผ่าน ESE Develop Model ได้ดังภาพที่ 2



โดยโมเดลดังกล่าว ผู้วิจัยได้ดัดแปลงมาจากยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสามารถอธิบายได้ดังนี้ โดยเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาชุมชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในครั้งนี้ ผู้วิจัยคำนึงถึงปัญหาด้านความยากจนและความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งถือเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่อยู่คู่กับสังคมมาโดยตลอด โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง สังคมมีความหลากหลายทางแนวคิดและบางพื้นที่ยังจัดเป็นพื้นที่สีแดงในเรื่องปัญหาความไม่สงบ แนวทางหรือมาตรการของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในพื้นที่จึงเป็นไปได้อย่างไม่ราบเรียบเนื่องจากมาจากมุมมองในแง่ลบทำให้การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาอย่างไม่ตอบโต้กับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ทั้งนี้จากการลงภาคสนามของผู้วิจัยเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า ประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังคงอนุรักษ์ และรักษาไว้ซึ่งวิถีการทางภาคเกษตรแบบดั้งเดิมเพื่อการดำรงชีพ การประกอบอาชีพหลักจึงยังเป็นการพึ่งพิงด้านการทำเกษตรแบบดั้งเดิมแม้จะมีบางส่วนที่นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ในการทำการเกษตร แม้มีการแปรรูปขั้นต้นเพื่อการส่งออกแต่ก็ยังได้รับผลกระทบจากความผันผวนของราคาสินค้า ประกอบกับเกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่ยังคงไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง รายได้ที่มาจากการทำเกษตร ประมง ในบางครั้งจึงยังไม่เพียงพอต่อค่าครองชีพในปัจจุบันจึงทำให้ประชาชนในพื้นที่หลุดพ้นจากปัญหาความยากจนได้ยาก ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาทบทวนเอกสาร แผนงานหรือโครงการที่เกี่ยวข้องเพื่อสรุปแนวทางในการการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงเกิดเป็นโมเดลในการพัฒนาซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนา เพื่อลดความ

เหลื่อมล้ำเป็นประเด็นหลักโดยความเหลื่อมล้ำในที่นี้หมายถึงความรวมถึง ความเหลื่อมล้ำทั้ง 17 ด้านตามที่องค์การ United Nations: UN ได้กำหนดไว้ นั่นคือ โมเดลดังกล่าว สร้างขึ้นบนพื้นฐานเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเท่าเทียมกันในทุก 17 ด้าน ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยนำหลักการพัฒนาชุมชนเพื่อลด ความเหลื่อมล้ำทั้ง 3 มิติ ด้าน ความยั่งยืน (Three Pillars of Sustainability) ประกอบด้วย มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคมและมิติ ด้านสิ่งแวดล้อมมาบูรณาการร่วมกับ 3 ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดชายแดนใต้เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผ่านโมเดล ESE Develop Model โดยเป็นการสร้างคุณค่าชุมชนวิถีสู่การพัฒนาบนความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชน รวมทั้งมุ่งลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเท่าเทียม อาศัยการพัฒนาผ่านมิติด้านเศรษฐกิจ นั่นคือการสร้างรายได้ภาคครัวเรือน และสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็งควบคู่กับการพัฒนามิตินด้านสังคมผ่านการสร้างกระบวนการการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล การรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมชุมชน ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในอนาคตและการพัฒนาในมิติด้านสิ่งแวดล้อม การพัฒนาชุมชนจะต้องเป็นการพัฒนาที่ไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อม สามารถส่งต่อทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนสู่รุ่นต่อไปได้โดยเท่าเทียม กล่าวคือเป็นการพัฒนาชุมชนโดยพิจารณาควบคู่ทั้ง 3 มิติโดยผู้วิจัยทำการถอดแบบการพัฒนายุทธศาสตร์ ทั้ง 3 ด้านออกมาเป็นแนวทางในการพัฒนา ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาศักยภาพการผลิตภาคเกษตร อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป และการตลาดสามารถถอดแบบการพัฒนาได้ใน 3 ด้าน

1) พัฒนาประสิทธิภาพสินค้าทางการเกษตร
กระทำได้ใน 2 แนวทางคือ ผ่านการวิจัยและ
พัฒนาเทคโนโลยีที่ทันสมัย ผ่านการส่งเสริม
ภาคการเกษตร

2) พัฒนาศักยภาพเกษตรกร กล่าวคือการ
เพิ่มศักยภาพในการรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อลด
ต้นทุนเพิ่มอำนาจในการต่อรองราคาสินค้า
เสริมสร้างกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ให้เข้มแข็ง

3) การส่งเสริมช่องทางการตลาด

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การส่งเสริมการค้าการ
ลงทุน ในพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญสามารถถอดแบบ
การพัฒนาได้ใน 3 ด้าน

1) พัฒนาโครงสร้างเมืองกล่าวคือ การ
ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้
พร้อมสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว อาทิ การพัฒนา
ระบบโครงข่ายโลจิสติกส์ แก้ไขปัญหาการบริหาร
จัดการน้ำในพื้นที่อย่างเป็นระบบ เป็นต้น

2) พัฒนาลินค้าและบริการกล่าวคือ การ
ส่งเสริมสนับสนุนตั้งแต่ปัจจัยการผลิตส่งเสริม
ภาคอุตสาหกรรมให้เข้มแข็ง เพิ่มมูลค่าและขีด
ความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการทั้ง
ในระดับภายในและภาคการส่งออก

3) พัฒนาคณะกระทำได้ใน 2 แนวทาง คือ
พัฒนาด้านความรู้ และพัฒนาด้านศักยภาพ
แรงงาน

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมและพัฒนากอง
ท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ วัฒนธรรม และเมือง
ท่องเที่ยวชายแดนสามารถถอดแบบการพัฒนา
ได้ใน 3 ด้าน

1) สร้างอัตลักษณ์ชุมชน กล่าวคือ นำ
เอกลักษณ์ที่โดดเด่นของ 5 จังหวัดชายแดน
ภาคใต้มาเป็นจุดแข็งในการพัฒนานำมาสู่
กระบวนการพัฒนาด้วยองค์ความรู้ เทคโนโลยี
นำจุดเด่นชุมชนมาพัฒนาเป็นจุดขายให้กับจังหวัด

2) สร้างมาตรฐานให้สินค้าและบริการ
กล่าวคือการสร้างมาตรฐานให้กับแหล่งท่องเที่ยว
สร้างมาตรฐานในการควบคุมคุณภาพสินค้าและ
บริการ ให้มีความสำคัญกับการพัฒนา และการ
คุ้มครองผู้บริโภคอาหารฮาลาล

3) มีการประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัย เพื่อเป็น
การส่งเสริมและเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้า
ให้กับผู้ประกอบการ โดยการดำเนินการพัฒนาทั้ง 3
ยุทธศาสตร์ จะต้องดำเนินการควบคู่ไปกับ 3 มิติ
ด้านความยั่งยืนมิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม
และมิติด้านสิ่งแวดล้อม โดยไม่ละเลยมิติใดมิติ
หนึ่งเพื่อให้การพัฒนาเกิดความสมดุล ภายใต้
ความร่วมมือของภาคส่วนสำคัญ 4 ภาคส่วน
ได้แก่ ภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชน โดยยึด
ประชาชนเป็นแกนหลักในการพัฒนา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุมชนเพื่อ
ลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา จังหวัด
ชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย
ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมความเข้มแข็งและสร้างภูมิคุ้มกัน
ให้กับชุมชน โดยการสร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้อง
และเหมาะสมกับพื้นที่ให้กับประชาชน อาทิ
ความรู้ด้านการประกอบอาชีพความรู้ด้านการเงิน
 เป็นต้น นอกจากนั้นยังต้องมีการสร้างความเข้าใจ
ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐที่ปฏิบัติงานในพื้นที่กับ
ประชาชนเพื่อให้เกิดความร่วมมืออันดีในการ
พัฒนาท้องถิ่นต่อไป

2. เน้นกระบวนการการมีส่วนร่วมของคนใน
ชุมชน โดยกระบวนการในการพัฒนาพื้นที่ หรือ
การพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนควรเน้น
กระบวนการการมีส่วนร่วม โดยมีส่วนร่วมทั้งใน

การได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนา โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมให้เกิดการพัฒนา และต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในเรื่องพัฒนาร่วมติดตามประเมินผล ตรวจสอบปัญหาอุปสรรคและร่วมกันหาทาง แก้ไขปัญหา

3. มีการจัดทำสังคมสวัสดิการอย่างเข้มแข็ง นำโดยผู้นำชุมชนควรมีการบริหารจัดการแนวทางในการพัฒนาชุมชนเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนอย่างทั่วถึง มีการสร้างโครงข่ายกับหน่วยงานภายนอกเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และมีการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่นเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองทางเศรษฐกิจหรือเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันเมื่อประสบภาวะวิกฤต ทั้งนี้เหตุผลที่ส่งเสริมให้มีสังคมสวัสดิการที่เข้มแข็งเพื่อให้ชุมชนสามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเอง โดยพึ่งพาอาศัยความช่วยเหลือจากภาครัฐให้น้อยที่สุด

4. ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างภาคประชาชน ภาคสังคม ภาครัฐ ภาคเอกชน รวมทั้งจากองค์กร NGO เพื่อร่วมกันผลักดันพัฒนาและต่อยอด สินค้าและบริการของจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้สามารถแข่งขันกับผู้ผลิตรายอื่นได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ อาทิ ภาครัฐควรพัฒนากลไกที่เอื้อหรืออำนวยความสะดวกเข้าถึงแหล่งเงินทุนของสถาบันทางการเงินต่าง ๆ มีมาตรการให้การพัฒนาตลาดสินค้าโอท็อปให้มั่นคงยั่งยืนรวมทั้งมีมาตรการ การรักษาความปลอดภัยที่สามารถรับประกันความปลอดภัยของทั้งนักท่องเที่ยวนักลงทุนและฐานการผลิตสินค้าและบริการได้อย่างเป็นรูปธรรมตลอดจนภาครัฐอาจมีการจัดตั้งกองทุนเฉพาะสำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อเป็นการช่วยเหลือและรับทราบปัญหาของคนในพื้นที่โดยเฉพาะ

5. มีการประเมินผลโครงการพัฒนาอย่างจริงจังด้วยเครื่องมือที่เหมาะสมกับแต่ละท้องที่ เพื่อตรวจสอบว่าโครงการที่ใช้ในการพัฒนา มีความเหมาะสมกับพื้นที่มากน้อยเพียงใด

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2559). *คู่มือการพัฒนามูลค่าเพิ่มสินค้าและบริการ*. สืบค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2562, จาก www.dbd.go.th/download/article/article_20161103115457.pdf.
- ขวัญภา สุขคร และคณะ. (2562). *กระบวนการสร้างคุณค่าจากทุนทางสังคมวัฒนธรรมสู่การพัฒนาบนความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชนตำบลผาปัง อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- จิรศักดิ์ บำรุงศักดิ์. (2562). เครือข่ายไก่อเบตง ประชาธิปไตย จังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้*, 1(3), 30–33.
- จุฑาทิพย์ ภักธราวาท และคณะ. (2562). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้นวัตกรรมภายใต้ TRP4 ระยะที่ 1*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ทวีป บุตรโพธิ์. (2561). *แนวทางในการกำหนดนโยบายพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. (2556). *การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ณณริฏ พิศลยบุตร. (2559). ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของไทย อีกหนึ่งปัญหาด้านการศึกษาที่ภาครัฐควรใส่ใจ. สืบค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2563. จาก <https://thaipublica.org/2016/05/pier-4/>.
- นิเวศน์ อรุณเบิกฟ้า. (2562). เบตงกับการพัฒนาสู่ความยั่งยืนทางการท่องเที่ยว. วารสารการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้, 1(3) 26–29.
- พรรณเพ็ญ วัฒนมงคลลาภ. (2560). แนวทางในการพัฒนาชุมชนในเขตอำเภอเมืองแพร่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พิมพ์ชนก พุกสุข. (2564). ความยากจนและเหลื่อมล้ำปี 2562 ตัวเลขดีขึ้น แต่คนจน 1 คน ต้องเลี้ยงดู 4 ชีวิต. สืบค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2564. จาก <https://thestandard.com/poverty-and-inequality-2020/>.
- พีรพัฒน์ พันศิริ. (2559). เอกสารประกอบ การสอน รายวิชา การพัฒนาองค์กรชุมชน. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- รอง ปัญสังกา และคณะ. (2561). รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นโรงเรียนสีขาวตามแนวทางศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
- วุฒิชัย สายบุญจวง. (2561). ชุมชนเข้มแข็งในทัศนะของชาวชุมชน กรณีศึกษา บ้านปลายคลองบางโพธิ์เหนือ หมู่ที่ 3 ตำบลบางโพธิ์เหนือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 8(1), 119–129.
- สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์. (2562). Digital technology กับการยกระดับคุณภาพชีวิตเกษตรกรไทย. สืบค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2563. จาก <https://www.pier.or.th/?abridged=digital-technology->
- สมเกียรติ ผลประยูร. (2562). เดินหน้าประจักษ์รัฐพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนใต้ ภายใต้โครงการเมืองต้นแบบ "สามเหลี่ยม มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน". วารสารการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้, 1(3) 16-19.
- สันทกฤษณ์ บุญช่วย. (2563). การลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยอย่างยั่งยืน :ว่าด้วยการประกอบสร้างนโยบายสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *Journal of Community Development Research Humanities and Social Sciences*, 13(4), 141–154.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ประมวลผลโดยสำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม 2564. จาก <http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/>.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2561) รายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในระดับภาคของประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2563. จาก https://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7787.
- สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน. (2562). รายงานสรุปผลการเสวนาวิชาการต่างประเทศ ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน.
- สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้. (2557). แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดนฉบับทบทวน (พ.ศ.2562-2565). สืบค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2563. จาก https://www.osmsouth-border.go.th/news_develop.
- สิทธิชัย ตันศรีสกุล. (2553). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดมหาสารคาม. วารสารช่อพะยอม, 21, 51-68.
- อะหะมะ สะมาแอ และคณะ. (2559). ความเห็นของผู้นำชุมชนต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัย, 11(20), 151-164.
- อารี วิบูลย์พงศ์ และคณะ. (2560). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579). ยะลา: กลุ่มงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน.
- ไอซิส รอดพยนต์. (2562). ดันหยงเปาว์ : การต่อสู้เพื่อสร้างควมยั่งยืนทางทะเล สู่ธุรกิจประมงพื้นบ้านต้นแบบ. วารสารการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้, 1(3), 48-51.
- Jittangwatana, B. (2005). Sustainable Tourism Development. Bangkok: Press & Design.
- THAIPUBLICA. (2563). รายงานธนาคารโลกพบ “คนจนไทย” สูงขึ้น ยุครัฐบาลรัฐประหาร “ประยุทธ์ จันทร์โอชา”. สืบค้นเมื่อ 22 มกราคม 2563.จาก <https://thaipublica.org/2020/03/world-bank-report-poverty-inequality-thailand/>.